

บทที่ 5

บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียน และจำนวนนักศึกษาที่สำเร็จของแต่ละวิทยาลัย และโดยส่วนรวม
2. ศึกษาความสูญเปล่าทางการศึกษาในสองลักษณะ คือ การเรียนช้ากว่ากำหนด และการออกกลางคันว่ามีลักษณะอย่างไรโดยหนึ่งหรือมีทั้งสองลักษณะ หรือไม่มีความสูญเปล่าเลย ในแต่ละวิทยาลัยและโดยส่วนรวม
3. คำนวณค่าใช้จ่ายที่ระงับเสียไป เนื่องจากนักศึกษาต้องเรียนช้ากว่ากำหนดและการออกกลางคัน โดยแยกออกตามลักษณะความสูญเปล่า แต่ละวิทยาลัยและโดยส่วนรวม

สมมติฐานในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาในระดับวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ นั่นคือมีเรโซประสิทธิภาพ (Efficiency Ratio) เท่ากับหนึ่ง
2. การศึกษาในระดับวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีความสูญเปล่าทางการศึกษานั้นคือ เรโซความสูญเปล่า (Wastage Ratio) เท่ากับ ศูนย์

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ลักษณะความสูญเปล่าทางการศึกษาของนักศึกษาระดับวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. วิจัยลักษณะความสูญเปล่าในสองลักษณะเท่านั้น คือ การเวียนซ้ำกว่ากำหนด (Repetition) และการออกกลางคัน (Drop Out)
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังต่อไปนี้
 - 1) วิทยาลัยครูมหาสารคาม
 - 2) วิทยาลัยครูนครราชสีมา
 - 3) วิทยาลัยครูสกลนคร
 - 4) วิทยาลัยครูอุบลราชธานี
 - 5) วิทยาลัยครูอุดรธานี
3. ทำการวิจัยเฉพาะนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) หลักสูตร 2 ปี ภาคปกติ รุ่นปีการศึกษา 2512, 2513 และ 2514 เท่านั้น
4. นักศึกษาที่เรียนหลักสูตรและระดับอื่น ๆ ไม่อยู่ในขอบข่ายของการวิจัย และไม่ศึกษาถึงผลการเรียนเป็นรายวิชาของนักศึกษา และไม่ศึกษาถึงสาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษาทั้งสองลักษณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

- ก) ลักษณะของข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลจากประชากรนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เฉพาะหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา หลักสูตรสองปี ภาคปกติ รุ่นปีการศึกษา 2512 ถึง 2514 ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะของข้อมูลออกเป็น 3 ประเภทคือ
1. จำนวนนักศึกษาที่เขาศึกษาในแต่ละวิทยาลัย แยกเป็นรุ่นต่าง ๆ
 2. จำนวนนักศึกษาที่สอบได้ สำเร็จการศึกษาแยกตามเวลาที่เรียนตั้งแต่ 2 ปี ถึง 4 ปี
 3. จำนวนนักศึกษาที่ออกกลางคัน แยกตามเวลาที่ออก ตั้งแต่ 1 ปีถึง 4 ปี
- ข) วิธีรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สำรวจแหล่งข้อมูลที่ประกอบกรวิจัยจากกรมการฝึกหัดครู ได้ทราบรายชื่อของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา

2512 รวมทั้งมหาวิทยาลัย ส่วนวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ เพิ่งเปิดเมื่อปีการศึกษา 2515 จึงไม่รวมในการวิจัย ผู้วิจัยได้ออกคัดกรองแหล่งข้อมูล คือ แผนกทะเบียนและวัดผลของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ดังกล่าว และดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นดังนี้

1. คัดลอกจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียนในแต่ละวิทยาลัย รวม 3 รุ่น
2. รวบรวมจำนวนนักศึกษาที่เรียนสำเร็จในเวลา 2 ปี
3. ติดตามจำนวนนักศึกษาที่เรียนช้ากว่ากำหนดแต่สำเร็จการศึกษาในเวลาต่าง ๆ
4. ติดตามจำนวนนักศึกษาที่ออกกลางคันในเวลาต่าง ๆ

ค) วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐานและบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นดังนี้

1. คำนวณจำนวนผู้สอบได้และผู้ออกกลางคันคิดเป็นร้อยละ โดยแยกตามสถานศึกษาและแยกตามรุ่นต่าง ๆ
2. คำนวณเรโซประสิทธิผลการศึกษา (Efficiency Ratio) โดย

ใช้สูตร

$$\text{เรโซประสิทธิผลการ} = \frac{\text{จำนวนปีที่ไล่ตามหลักสูตร}}{\text{จำนวนปีที่ไล่จริง}}$$

3. คำนวณเรโซความสูญเปล่า โดยเปรียบเทียบจำนวนนักศึกษาที่ออกกลางคันกับนักศึกษาที่เข้าเรียนในแต่ละรุ่นดังนี้

$$\text{เรโซความสูญเปล่า} = \frac{\text{จำนวนนักศึกษาที่ออกกลางคัน}}{\text{จำนวนนักศึกษาทั้งหมด}}$$

4. คำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของเรโซประสิทธิผลและเรโซความสูญเปล่า โดยใช้สูตร

$$s^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N^2}$$

5. ทดสอบความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ของเรโซประสิทธิผลและเรโซ
ความสูญเสียโดยใช่ T - test มีสูตรดังนี้

$$T = \frac{\text{Obtain Mean} - \text{Expected Mean}}{6} \quad [d.f. = N-1]$$

Expected Mean ของเรโซประสิทธิผล = 1

Expected Mean ของเรโซความสูญเสีย = 0

6. ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องเสียไปเนื่องจากการเรียนซ้ำกว่ากำหนด และ
การออกกลางคัน โดยเอาจำนวนปีที่สูญเสียคูณกับค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องลงทุนรายหัวต่อปีซึ่ง เป็น
เงิน 2,907.00 บาท

บทสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. จำนวนผู้สอบได้และจำนวนผู้ออกกลางคันคิดเป็นร้อยละ ตามรุ่นต่าง ๆ
ปรากฏผลดังนี้

ในรุ่น 2512 วิทยาลัยครูทั้งห้าแห่งรับนักเรียนรวมทั้งสิ้น 2,271 คน สอบได้
2,174 คน และออกกลางคัน 97 คน คิดเป็นสอบได้ร้อยละ 95.68 ออกกลางคันร้อยละ
4.32 วิทยาลัยครูอุดรธานี มีผู้สอบได้มากที่สุดร้อยละ 97.41 วิทยาลัยครูสกลนคร มีผู้ออก
กลางคันมากที่สุดร้อยละ 6.52

รุ่น 2513 วิทยาลัยครูทั้งห้าแห่งรับนักเรียนรวมทั้งสิ้น 3,116 คน สอบได้
2,877 คน และออกกลางคัน 239 คน คิดเป็นสอบได้ร้อยละ 92.33 ออกกลางคันร้อยละ
7.67 วิทยาลัยครูนครราชสีมา มีผู้สอบได้มากที่สุดร้อยละ 94.65 วิทยาลัยครูมหาสารคาม
ออกกลางคันมากที่สุดร้อยละ 10.25

รุ่น 2514 วิทยาลัยครูท่าแพรับนักเรียนรวมทั้งสิ้น 4,175 คน สอบได้ 3,716 คน ออกกลางคัน 459 คน คิดเป็นสอบได้ร้อยละ 89.01 ออกกลางคันร้อยละ 10.99 วิทยาลัยครูนครราชสีมา มีผู้สอบได้มากที่สุดร้อยละ 95.02 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ออกกลางคันมากที่สุด ร้อยละ 15.66

เมื่อพิจารณาารวมทั้งสามรุ่น 2512 ถึง 2514 จะเห็นได้ว่า วิทยาลัยครูทุกแห่งรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี เรียงตามลำดับรุ่นดังนี้ 2,271 คน 3,116 คน และ 4,175 คน การรับนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นทำให้จำนวนผู้สอบได้มีแนวโน้มลดลง คิดเป็นร้อยละตามลำดับรุ่นดังนี้ 95.68, 92.33 และ 89.01 และมีจำนวนนักศีกษาออกกลางคันมากขึ้น คิดเป็นร้อยละตามลำดับรุ่นดังนี้ 6.52, 7.67 และ 10.99 เมื่อรวมทุกวิทยาลัย ทุกรุ่น ปรากฏว่ามีนักศีกษา รวมทั้งสิ้น 9,562 คน สอบได้ 8,767 คน คิดเป็นร้อยละ 91.69 ออกกลางคัน 795 คน คิดเป็นร้อยละ 8.31 วิทยาลัยครูนครราชสีมา มีผู้สอบได้มากที่สุดร้อยละ 95.38 วิทยาลัยครูมหาสารคามออกกลางคันมากที่สุดร้อยละ 10.45

เป็นที่น่าสัง เกตว่า ในจำนวนผู้ที่สอบได้ สามารถเรียนจบในเวลาสองปีมากที่สุด ร้อยละ 82.27 และในจำนวนผู้ที่ออกกลางคัน 795 คน มีผู้ออกกลางคันในเวลาสองปีมากที่สุด 402 คน ออกในเวลาหนึ่งปีอีก 339 คน นอกนั้นออกในเวลาสามปีและสี่ปี

2. **เรโซประสิทธิ์วิทยา**ทางการศีกษา เรโซความสูญเปล่าทางการศีกษา และค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสูญเสีไปเนื่องจากนักศีกษาใช้เวลาเกินกำหนดตั้งแต่ 2512 ถึง 2514 แสดงรายละเอียดในตารางที่ 12 ถึง ตารางที่ 15

รุ่น 2512 วิทยาลัยทั้งห้าแห่งมีเรโซประสิทธิ์วิทยานับแปรระหว่าง 0.9552 ถึง 0.9885 เรโซประสิทธิ์วิทยาระจำรุ่นเป็น 0.9679 เรโซความสูญเปล่าผันแปรระหว่าง 0.0259 ถึง 0.0652 เรโซความสูญเปล่าประจำรุ่นเป็น 0.0427 วิทยาลัยครูสกลนครมีความสูญเปล่าในรูปการ เรียนช้ากว่ากำหนดคนอยที่สุด วิทยาลัยครูมหาสารคามและอุบลราชธานี สูญเปล่าในรูป เรียนช้ากว่ากำหนดมากที่สุด

รุ่น 2513 วิทยาลัยทั้งห้าแห่งมีเรโซประสิทธิ์วิทยานับแปรระหว่าง 0.9319 ถึง

๐.๙๖๗๗ เเรโซประสิทธิภพประจำร่นเป็น ๐.๙๕๑๙ เเรโซความสูญเปล่าผันแปรระหว่าง ๐.๐๕๓๕ ถึง ๐.๑๙๕๐ เเรโซความสูญเปล่าประจำร่นเป็น ๐.๐๗๖๗

วิทยาลัยครูสกลนคร มีความสูญเปลารูปการเรียนซ้ำกว่ากำหนดมากที่สุด

วิทยาลัยครูมหาสารคาม มีความสูญเปลารูปการเรียนซ้ำกว่ากำหนดน้อยที่สุด

วิทยาลัยครูนครราชสีมา มีความสูญเปล่าในรูปการออกกลางคั่นน้อยที่สุด

วิทยาลัยครูอุตรธานี มีความสูญเปล่าในรูปการออกกลางคั่นมากที่สุด

ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสูญเสียไปเนื่องจากการใช้เวลาดำเนินการเกินกำหนดรวมทุกวิทยาลัย ร่น ๒๕๑๓ เป็นเงิน ๘๔๕,๙๓๗.๐๐ บาท ร่น ๒๕๑๔ วิทยาลัยทั้งห้าแห่ง มีเรโซประสิทธิผลผันแปรระหว่าง ๐.๙๑๔๔ ถึง ๐.๙๖๓๔ เเรโซประสิทธิผลรวมประจำร่น ๐.๙๓๘๙ เเรโซความสูญเปล่าผันแปรระหว่าง ๐.๐๔๙๘ ถึง ๐.๑๕๖๐ เเรโซความสูญเปลารวมประจำร่น ๐.๑๐๙๙

วิทยาลัยครูนครราชสีมา มีความสูญเปล่าในรูปการเรียนซ้ำกว่ากำหนดและออกกลางคั่นน้อยที่สุด

วิทยาลัยครูอุตรธานี มีความสูญเปล่าในรูปการเรียนซ้ำกว่ากำหนดและออกกลางคั่นมากที่สุด

ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสูญเสียไปเนื่องจากการใช้เวลาดำเนินการเกินกำหนดรวมทุกวิทยาลัย ๑,๔๐๖,๙๘๐.๐๐ บาท

เมื่อพิจารณาารวมทั้งสามร่น ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๔ จะเห็นว่า เเรโซประสิทธิภพประจำร่น มีแนวโน้มลดลงทุกปี เรียงตามลำดับร่นดังนี้ ๐.๙๖๗๙, ๐.๙๕๑๙, ๐.๙๓๘๙ ส่วนเรโซความสูญเปล่าประจำร่น มีแนวโน้มมากขึ้นตามลำดับร่นดังนี้ ๐.๐๔๒๗, ๐.๐๗๖๗, ๐.๑๐๙๙ ค่าใช้จ่ายของรัฐที่สูญเสียไป เนื่องจากการเรียนเกินกำหนดเพิ่มมากขึ้นตามลำดับร่นดังนี้ ๔๑๘,๖๐๘.๐๐ บาท, ๘๔๕,๙๓๗.๐๐ บาท, ๑,๔๐๖,๙๘๐.๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๖๗๑,๕๓๓.๐๐ บาท นั้นแสดงว่าทุกวิทยาลัยมีความสูญเปล่า ในรูปการเรียนซ้ำกว่ากำหนด และการออกกลางคั่นเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากการรับนักศึกษาเข้ามาเพิ่มขึ้นทุกปีนั่นเอง เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายที่สูญเปล่า เนื่องจากการเรียนซ้ำกว่ากำหนดรวมทุกร่น ปรากฏว่า

วค. อุบลราชธานี สูญเปล่านั้นที่สุด	755,820.00 บาท
วค. มหาสารคาม สูญเปล่านั้นลงมา	688,959.00 บาท
วค. สกตนคร สูญเปล่านั้นน้อยที่สุด	319,770.00 บาท

3. การทดสอบความมีนัยสำคัญของเรโซประสิทธิ์ภาพและเรโซความสูญเปล่าจำแนกตามวิทยาลัย ตั้งแต่ 2512 ถึง 2514 แสดงรายละเอียดในตารางที่ 16 และ 17 ดังนี้

จากการทดสอบความมีนัยสำคัญของ เรโซประสิทธิ์ภาพและเรโซความสูญเปล่า ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 รวมทั้งสามรุ่นจำแนกตามวิทยาลัยและส่วนรวม ปรากฏผลดังนี้

วค. มหาสารคาม มีความสูญเปล่าในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนด ไม่มีความสูญเปล่า รุนปออกกลางคัน

วค. นครราชสีมา ไม่มีความสูญเปล่า ในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนดและมีความสูญเปล่า ในรูปการออกกลางคัน

วค. สกตนคร ไม่มีความสูญเปล่า ในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนดและมีความสูญเปล่า ในรูปการออกกลางคัน

วค. อุบลราชธานี มีความสูญเปล่า ในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนดและไม่มีความสูญเปล่า ในรูปการออกกลางคัน

วค. อุรธานี ไม่มีความสูญเปล่า ในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนดและไม่มีความสูญเปล่า ในรูปการออกกลางคัน

รวมทุกวิทยาลัย มีความสูญเปล่า ในรูปการ เร็วช้ากว่ากำหนด และมีความสูญเปล่า ในรูปการออกกลางคัน

4. ค่าใช้จ่ายของรัฐที่ของสูญเสียไปเนื่องจากการ ออกจากสถานศึกษาเกินสำเร็จหรือการออกกลางคันตั้งแต่ 2512 ถึง 2514 จำแนกตามสถานศึกษา แสดงรายละเอียดในตารางที่ 18 ถึง ตารางที่ 21

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายของรัฐที่ของสูญเสียไปเนื่องจากการออกกลางคัน จะเห็นว่ามีการสูญเปล่มากขึ้นทุกปี เรียงตามลำดับดังนี้ 470,934.00 บาท, 1,125,009.00 บาท

และ 2,209,320.00 บาท รวมทั้งสามรุ่น วิทยาลัยครูทั้งห้าแห่งของสตูลเปล่านั้นจากการ
ออกกลางคืนเป็นเงินรวม 3,805,263.00 บาท

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายที่สตูลเปล่านั้นจากการออกกลางคืนแต่ละวิทยาลัยรวมทุกรุ่น
ปรากฏว่า

วค. อุดรราชธานี มีการสตูลเปล่านั้นมากที่สุด	1,040,706.00 บาท
วค. มหาสารคาม สตูลเปล่านั้นรองลงมา	1,000,008.00 บาท
วค. นครราชสีมา มีการสตูลเปล่านั้นน้อยที่สุด	430,236.00 บาท

5. ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสตูลเสียไป เนื่องจากการออกกลางคืนและการใช้เวลาดำเนิน
กำหนดของนักศึกษา รุ่น 2512 ถึง 2514 แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 22 ถึง ตารางที่ 25
ดังนี้

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสตูลเสียไปเนื่องจากการออกกลางคืนและการใช้เวลาดำเนิน
กำหนด จะเห็นว่าจำนวนเงินความสตูลเปล่านั้นมีมากขึ้นทุกปี เรียงตามลำดับรุ่นดังนี้
889,542.00 บาท 1,970,946.00 บาท และ 3,616,308.00 บาท รวมทั้งสามรุ่นวิทยาลัย
ครูทุกแห่งของสตูลเปล่านั้นจากการใช้เวลาดำเนินกำหนดและการออกกลางคืนเป็นเงินรวม
6,476,796.00 บาท เมื่อพิจารณาแต่ละวิทยาลัยรวมสามรุ่นปรากฏว่า

วค. อุดรราชธานี มีการสตูลเปล่านั้นมากที่สุด	1,796,526.00 บาท
วค. มหาสารคาม มีการสตูลเปล่านั้นรองลงมา	1,688,976.00 บาท
วค. นครราชสีมา มีการสตูลเปล่านั้นน้อยที่สุด	773,262.00 บาท

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสูญเสียเปล่าในรูปการเรียนต่ำกว่ากำหนด แต่มีความสูญเสียเปล่าในรูปการออกกลางคัน แสดงว่านักศึกษาส่วนมากเรียนสำเร็จในเวลา 2 ปี ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ และมีนักศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องออกก่อนสำเร็จอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงว่ามีข้อบกพร่องทางการจัดการศึกษาในทางใดทางหนึ่ง และเมื่อพิจารณาจำนวนนักศึกษาที่วิทยาลัยครูรับเข้าศึกษาปรากฏว่ามีเพิ่มมากขึ้นอย่างมากมาทุก ๆ ปี ผู้วิจัยเห็นว่ากรมการฝึกหัดครู และวิทยาลัยครูต่าง ๆ ควรจะเฝ้าทำการสอดคัดเลือกรับนักศึกษาวางเช่นงวด ถ้าค้างถึงปริมาณมากจนเกินไปอาจทำให้เสียทางด้านคุณภาพและเกิดความสูญเสียเปล่าในรูปการออกกลางคัน

2. ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 เป็นต้นไป กรมการฝึกหัดครูได้กระจายอำนาจให้วิทยาลัยครูทุกแห่งทำการสอดคัดเลือกรับนักศึกษาและอาจารย์เอง ทำให้ทางวิทยาลัยต้องประสบปัญหาการฝากเด็กเข้าเรียนมากขึ้นจากผู้มีอำนาจในท้องถิ่นตามที่เป็นมาทุก ๆ ปี เด็กที่ฝากเข้าเรียนอาจมีความสามารถไม่เพียงพอ ต้องเรียนซ้ำชั้นหรือออกกลางคันทำให้เกิดความสูญเสียเปล่ามากขึ้น ดังนั้นทุกวิทยาลัยต้องตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้ และคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถจริง ๆ เท่านั้น การสอดคัดเลือกรับอาจารย์สอนแต่ละแห่งก็เช่นเดียวกัน คัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง จึงจะทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสอดส่องสมรรถภาพในการสอนของครูทุกคนในสถานศึกษาของตน ทาวิธีแก้ไขและแนะนำตามสมควร อุปกรณการศึกษาต่าง ๆ ที่จำเป็นควรจัดให้มืออย่างเพียงพอ สิ่งใดที่มีแล้วควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ควรเพิ่มปริมาณหนังสือใหม่ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ห้องสมุดมากขึ้น สนับสนุนให้อาจารย์ที่ทำกรสอนแต่งตำราเรียนให้มากขึ้น หรือแปลตำราภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย

4. หลักสูตรที่ใช้ในการสอนนักศึกษาทุก ๆ ระดับในวิทยาลัยครู ควรได้มีการปรับแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการอยู่ อนึ่งหลักสูตรที่ใช้ควรมีการยืดหยุ่นได้เพื่อให้วิทยาลัยครูที่อยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม เช่นที่

วิทยาลัยครูสงขลามีหลักสูตรวิชาเลือก การร่ำโนรา นับว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ดี ควรจะมีการจัดหลักสูตรลักษณะนี้ในภาคอื่น ๆ บาง

5. ในด้าน การวัดผลการศึกษา แต่ละวิทยาลัยควรดำเนินการ โดยยึดนโยบายของกรมการฝึกหัดครู เป็นสำคัญ โดยวัดผลให้มีมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ ให้ความยุติธรรมแก่นักศึกษาในแต่ละวิทยาลัยอย่างเสมอภาค มีนโยบายแห่งเขมวงวโยการโหละแนน แคนบางแห่งไม่เขมวงว เพราะถ้าเ็นเช่นนั้น ผลการศึกษาที่ออกมาจะนำมาเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย

6. ผู้วิจัยได้ออกสำรวจหาข้อมูลต่าง ๆ ในวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเจียงเหนือทุกแห่งพบว่า แขนงที่เป็นของวิทยาลัยครูบางแห่งมีข้อมูลไม่ครบถ้วน เช่น ไม่มีรายการจำหน่ายนักศึกษาในสมุดทะเบียน ตลอดจนผลการสอบจาก ต.2 ก หรือมีผู้รายชื่อผู้รับประกาศนียบัตรในแต่ละปี หรือมีผู้อื่น ๆ ผู้วิจัยใครให้ขอเสนอแนะว่า หลักสูตรต่าง ๆ ในการรับนักศึกษาและการจำหน่ายออกจากสถานศึกษาของทุกวิทยาลัยควรจะมีอย่างครบถ้วนและเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรให้ให้เหมือนกันหมดทุกวิทยาลัย เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสะดวกต่อผู้ที่ทำการวิจัยจนกว่าทางดำนนี้ต่อไป

7. ผลการวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะความสูญเปล่าทางการศึกษา เฉพาะระดับประกาศนียบัตรการศึกษา ภาคปกติหลักสูตร 2 ปีเพียงระดับเดียวเท่านั้น แต่กรมการฝึกหัดครูได้จัดการศึกษาระดับอื่น ๆ อีกเช่น ประกาศนียบัตรการศึกษาหลักสูตร 2 ปี ภาคนอกเวลา ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตร 4 ปี ดังนั้นสมควรจะได้ศึกษาทำนองเดียวกันนี้ในระดับการศึกษาอื่น ๆ และในภาคอื่น ๆ เพื่อจะได้ขอคนพบมากยิ่งขึ้น และเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเรื่องนี้ว่าแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด

8. การวิจัยในอนาคต ควรทำการวิจัยหาสาเหตุของการ เรียนซ้ำชั้นและสาเหตุของการออกกลางคันในแต่ละระดับการศึกษาด้วย หรืออาจทำการวิจัยเกี่ยวกับความสูญเปล่าในด้านอื่น ๆ ให้กว้างขวางขึ้นอีก เช่น ความสูญเปล่าในด้านการใช้อาคารสถานศึกษา การติดตามผลนักศึกษาที่สำเร็จว้อออกไปทำงานในทางการศึกษาตรงกับที่เรียนมาหรือไม่ รวมทั้งความสูญเปล่าด้านอื่น ๆ